

Jongeren van de Net-generatie over de werkvloer?!

Stem de leeromgeving af op nieuwe manieren van communiceren en kennisverwerving

Is het na de babyboomers en generatie-X nu tijd voor de Net-generatie? Wordt het tijd dat organisaties alle leeractiviteiten voor deze generatie digitaliseren? Dienen er virtuele werelden te worden gecreëerd waarin werknemers ook met deze generatie sociale en zakelijke contacten kunnen onderhouden? Dit artikel gaat in op de nieuwe generatie jongeren als nieuwkomers in de arbeidsorganisatie. Aandacht wordt besteed aan de veranderde wijze waarop de Net-generatie communiceert en kennis verwerft en aan de wijze waarop arbeidsorganisaties hun leeromgeving hierop af kunnen stemmen.

Tekst Joost Robben, Ida Wognum & Martina Meelissen

In de literatuur is de afgelopen jaren veel aandacht geweest voor het gebruik van Informatie en Communicatie Technologie (ICT) door jongeren. De stelling die verschillende auteurs aandragen, is dat de huidige generatie jongeren door hun intensieve gebruik van ICT op andere wijze communiceert en toegang heeft tot een oneindige hoeveelheid informatie. In vergelijking met oudere generaties gebruikt de huidige generatie jongeren ICT al op jonge leeftijd. Tijdens de formatieve jaren wordt onder invloed van het gebruik van ICT een fundament gelegd voor een andere wijze van communiceren, informatie- en kennisverwerving. Verschillende auteurs geven deze generatie jongeren hun eigen termen, zoals: Millennials (Howe & Strauss, 2000), Homo Zappiens (Veen, 2005), Digital natives en Digital immigrants (Prensky, 2001) en de Net-generatie (Tapscott, 1998; Oblinger & Oblinger, 2005). Deze auteurs hebben ondanks het gebruik van verschillende termen in de kern allemaal eenzelfde boodschap: de huidige generatie jongeren maakt veel gebruik van ICT en verschilt daardoor sterk ten opzichte van oudere generaties. Hierdoor ontwikkelen jongeren andere manieren van communiceren en omgaan met informatie. Online verandert de sociale omgang doordat jongeren met elkaar communiceren via MSN, vriendschappen aangaan en onderhouden via Hyves en in online games met anderen spelen. Informatie is in al zijn veelheid 24 uur per dag beschikbaar en wordt gekopieerd voor eigen gebruik. Scholen en (arbeids)organisaties zullen door deze veranderde wijze van het aangaan en onderhouden van

contacten en het vinden van en omgaan met informatie hun leeromgevingen op andere wijze moeten inrichten. Aangezien de term Net-generatie veel gehanteerd wordt binnen het onderwijsveld en het bedrijfsleven, zal deze term in dit artikel worden aangehouden.

Ook al hebben andere generaties toegang tot dezelfde technologie, de Net-generatie verschilt in het gebruik van ICT van deze andere generaties. Doordat de Net-generatie juist in de formatieve jaren met ICT-gebruik in aanraking komt, heeft deze generatie een voorsprong in wat zij doet met ICT en in welke mate zij dat doet. Er is wel kritiek op de bewering dat alle jongeren veel gebruikmaken van ICT en dat de genoemde veranderingen hierdoor ook te herkennen zijn bij alle jongeren. Levin & Arafeh (2002) hebben bijvoorbeeld aangetoond dat niet alle jongeren uit hun studie beschikken over de juiste vaardigheden om op het web de juiste informatie te vinden en deze op betrouwbaarheid te beoordelen. Het is dus de vraag of het gebruik van ICT onder alle jongeren gelijk is en welke veranderde kenmerken zij nu werkelijk laten zien. Om leeractiviteiten beter op de Net-generatie te kunnen afstemmen is meer inzicht hierin nodig. Het in dit artikel beschreven onderzoek is bedoeld om hier een bijdrage aan te leveren.

Onderzoek

Het onderzoek naar het ICT-gebruik door Net-generatie jongeren, en de gevolgen die dit zou kunnen hebben voor het

BLA

ontwerpen van leeromgevingen voor deze doelgroep, is uitgevoerd bij een groep van 224 vmbo-leerlingen. Twee vragen staan hierin centraal: (1) Welke ICT wordt er daadwerkelijk gebruikt? (2) Welke kenmerken van de Net-generatie kunnen we uit het ICT-gebruik afleiden? Op basis van de resultaten van deze twee vragen wordt vervolgens ingegaan op de gevolgen voor het ontwerpen van leeromgevingen binnen arbeidsorganisaties. De organisatie waarvoor dit onderzoek is uitgevoerd betreft een overheidsinstelling waarbinnen duale leerwerktrajecten worden aangeboden voor vmbo-scholieren.

ICT-gebruik onder jongeren

Zoals verwacht, blijken de vmbo-jongeren uit de steekproef regelmatig gebruik te maken van ICT. Dit geldt vooral voor ICT die het aangaan en onderhouden van (online) contacten faciliteert. Het gebruik van het internet is erg populair, gemiddeld is men één tot meerdere keren per dag online. In dat opzicht is de naam Net-generatie wel erg toepasselijk. Populair is het gebruik van MSN en het bezoeken van netwerksites. Het programma MSN, waarmee je met vrienden online kan chatten, wordt één tot meerdere keren per dag gebruikt door

maar liefst 98% van de 224 ondervraagde jongeren. Het merendeel geeft aan MSN te gebruiken om in contact te blijven met vrienden. Daarmee is MSN ook populairder dan e-mail, SMS, (mobiele) telefonie of persoonlijk contact wanneer het gaat om het houden van korte conversaties. Opvallend is het grote netwerk dat men onderhoudt door het gebruik van MSN. Gemiddeld heeft men 200 contacten, in MSN 'vrienden' genoemd, in de contactenlijst staan.

Populair op het web

Om meer inzicht te verkrijgen in wat jongeren precies op het internet doen en in welke mate zij dat doen, is de jongeren onder meer gevraagd naar hun meest favoriete websites. Voor 30% van de 207 respondenten die deze vraag hebben beantwoord, zijn de zogenaamde 'profiel- of sociale netwerksites' het meest favoriet. Dit zijn websites zoals www.hyves.nl of www.pp2g.com. Op dergelijke websites maken bezoekers een gebruikersprofiel aan en er kunnen ook, net als met MSN, vriendenlijsten worden aangemaakt. Het verschil is echter dat in veel gevallen de vriendenlijst, het netwerk, zichtbaar is gemaakt voor andere bezoekers of leden van de website. »

Naast sociale netwerksites worden websites die toegang geven tot informatie ook vaak aangegeven als meest favoriete website (23%, N=207). Het gaat hier vooral om sites met informatie over hobby's of geloof. Nieuwssites zoals www.nu.nl zijn weinig genoemd. Bij de leerlingen van één van de vier vmbo-scholen was één website in het bijzonder populair: de website van de school zelf. Hierop bleek onder meer informatie te staan over de lesuitval, wat voor de leerlingen natuurlijk erg belangrijk is.

Het spelen van videogames blijkt voornamelijk het meest populair onder jongens. Hoewel een meerderheid van de ondervraagden aangaf wel eens videogames te spelen (79%, N=224), doen jongens dit veel vaker dan meisjes. Games waarin sporten, bijvoorbeeld voetbal, voorkomen zijn het meest favoriet onder jongeren (42%). Opvallend is dat de favoriete games ook online gespeeld worden. Het lijkt er dus op dat, in tegenstelling tot het stereotiepe beeld van het gamende jongetje op de zolderkamer, jongeren steeds vaker de voorkeur geven aan games die je samen met anderen kunt spelen. De verwachting is dat met de komst van het sociale aspect binnen games, steeds meer meisjes interesse krijgen voor het spelen van games.

Weblogs en wiki's zijn instrumenten waarvoor in de literatuur vaak aandacht is vanwege hun waarde binnen het leerproces (Downes, 2005). Een weblog, een soort online dagboek, is een zinvol instrument voor reflectie wanneer leerlingen hier hun leerervaringen beschrijven. Uit het onderzoek is echter gebleken dat deze tools zeer weinig worden gebruikt binnen de onderzoeksgroep. Hoewel weblogs erg gemakkelijk toegankelijk zijn, zien we dat 47% van de jongeren aangeeft wel eens weblogs te lezen en dat slechts 15% zelf een weblog schrijft. Wiki's zijn nog het meest bekend van de online encyclopedie Wikipedia (www.wikipedia.nl), waaraan de bezoekers ervan hun eigen bijdrage en invulling kunnen leveren. Een wiki is een goed instrument om samen te werken aan het opbouwen van bijvoorbeeld een tekst. Een meerderheid van de jongeren geeft echter aan nooit gebruik te maken van Wikipedia voor het opzoeken van informatie. Wanneer we vragen of er gebruik wordt gemaakt van wiki's, geeft 83% zelfs aan er nog nooit van te hebben gehoord.

Verschillen jongeren in hun ICT-gebruik?

De literatuur over het bestaan van een Net-generatie richt zich vooral op het grote gebruik van ICT door jongeren. De resultaten van de hier besproken studie tonen ook aan dat er door

(vmbo-) jongeren in het algemeen intensief gebruik wordt gemaakt van ICT. Vooral technologie die jongeren in staat stelt om relaties met anderen aan te gaan en te onderhouden wordt intensief gebruikt. We zien dat jongeren veel met elkaar communiceren via MSN, contacten onderhouden op netwerksites en samen met anderen via het web games spelen. De neiging bestaat om alle jongeren over één kam te scheren. Daardoor denken we soms alle leeractiviteiten te moeten digitaliseren, of alleen nog via MSN te kunnen communiceren wanneer we met jongeren te maken hebben. Voorzichtigheid is echter geboden bij het maken van dergelijke generalisaties. Niet alle tools worden door iedereen evenveel gebruikt. Er zijn bijvoorbeeld verschillen tussen jongens en meisjes als het gaat om het spelen van games. Daarnaast dient benadrukt te worden dat deze studie zich heeft gericht op een selecte groep jongeren, de vmbo-leerlingen. Uit onderzoek van Duimel en De Haan (2007) kan worden afgeleid, dat er ook verschillen bestaan tussen vmbo'ers en leerlingen die van hogere opleidingen afkomstig zijn. Zoals we bij het ontwerpen van leeromgevingen rekening houden met verschillen in leerstijl, dienen we ons dus ook bewust te zijn van verschillen in het gebruik van ICT.

Veranderende kenmerken van jongeren

Het gebruik van ICT voor het aangaan en onderhouden van relaties met anderen is kenmerkend voor jongeren. Voor hen ontwikkelt het internet zich meer en meer tot een sociaal medium. De sociale omgang verandert zichtbaar in een online omgeving. Vriendschappen hebben online een andere betekenis gekregen, nieuwe relaties worden gemakkelijk aangegaan en bevriend raken met iemand die men online heeft ontmoet, wordt door de jongeren geaccepteerd. Het profileren van een eigen online identiteit wordt erg belangrijk gevonden. Persoonlijke informatie wordt daarmee gemakkelijk op het internet geplaatst, ondanks dat jongeren zelf aangeven dat zij hier eigenlijk voorzichtiger mee moeten zijn. Ook kan een verandering worden geconstateerd ten aanzien van het eigendomsrecht op informatie op het internet. Wat op het internet staat, is volgens de jongeren vrij en zij gebruiken de gevonden informatie dan ook voor eigen werk, zoals informatie voor het schrijven van een eigen scriptie.

De Net-generatie leeromgeving

Het sociale karakter van het gebruik van ICT sluit goed aan bij sociaal-culturele leeromgevingen, zoals 'networks- en communities of practice'. Binnen een sociaal-cultureel perspectief op leren is het uitgangspunt dat de constructie van (nieuwe) kennis ontstaat uit de sociale interactie tussen lerenden (Akkerman, 2006; De Laat, 2006). Een dergelijke sociale interactie kan mede worden gefaciliteerd door ICT. Hiermee krijgen jongeren een kans om naast de 'face to face'-manier ook in de werk/leeromgeving op een voor hen vertrouwde manier contact te leggen met anderen. Behalve contact met collega's of medestudenten, biedt het mogelijkheden om contact te leggen met experts buiten de fysieke en georganiseerde leeromgeving, kennis met hen te delen en feedback te ontvangen.

Het ligt daarom voor de hand om de tools die jongeren in het hier besproken onderzoek gebruiken, als (nieuwe) instrumenten in te zetten binnen leer- en werkomgevingen. Jongeren hebben hier immers al ervaring mee opgedaan. Dit onderzoek laat echter zien dat de populaire ICT-tools vooral in de thuis-situatie worden gebruikt, op school spelen deze tools een geringere rol bij het leerproces. Het is dan ook de vraag, of de Net-generatie jongeren deze tools ook op hun leerplek kunnen en willen gebruiken. Vervolgonderzoek naar de inzet van deze tools in de werk- en leeromgeving van de jongeren uit de Net-generatie is dan ook belangrijk. In dergelijk onderzoek moet onder meer aandacht zijn voor de relatie tussen het gebruik van ICT in de privésituatie, de school- en de werksituatie. Kunnen de tools die jongeren privé veel gebruiken wel direct op de leer- en werkplek worden ingezet of is het beter om uit te gaan van organisatiespecifieke tools die dezelfde functionaliteit bieden? Gaan jongeren ICT-tools op hun leer- en werkplek met dezelfde intensiteit gebruiken als in hun privéleven? Stimuleert de inzet van deze tools het leerproces van de jongeren uit de Net-generatie?

De kracht van sociale webomgevingen ligt vooral in het bereik dat het web kan bieden en de rijkheid aan informatie die onder andere beschikbaar komt door het benutten van contacten die jongeren via het web kunnen aangaan. Dit vraagt wel om een open benadering van het leerproces binnen een organisatie en vormt een uitdaging voor traditionele organisaties waar men gewend is uit te gaan van meer gestuurde vormen van leren. ■

Instrument en onderzoekopzet

Het onderzoek naar de lerenden van de Net-generatie is uitgevoerd in het kader van de master track Human Resource Development aan de Universiteit Twente (Robben, 2007). Als onderzoeksinstrument is gebruikgemaakt van een schriftelijke vragenlijst. De eerste twee categorieën uit de vragenlijst, demografische achtergrond en de toegang tot en algemeen gebruik van ICT, zijn aan alle respondenten gepresenteerd. De overige categorieën betreffen de verdiepende vragen over een specifieke toepassing en werden gepresenteerd aan diegenen die hiervan gebruikmaken. Hierbij gaat het om de categorieën (1) instant messaging of MSN, (2) spelen van (video)games en (3) het schrijven en lezen van weblogs. Voor het meten van het gebruik van een bepaalde toepassing werd een vijfpuntsschaal gebruikt. Een voorbeeld: 'Hoe vaak maak je gebruik van MSN (of een vergelijkbaar ander product) voor het versturen van berichten?' (nooit; paar keer per jaar; 1 of 2 keer per maand; minstens 1 keer per week; elke dag; meerdere keren per dag).

Het onderzoek is afgenomen op vier vmbo-scholen verspreid door het land. In totaal hebben 224 leerlingen uit de derde klas van drie verschillende leerwegen (32% kader beroeps, 40% gemengd en 29% theoretisch) uit de economische sector aan het onderzoek meegedaan. Deze respondenten zijn geboren tussen 1990 en 1992. Er zijn geen significante verschillen gevonden voor sekse en sociaal-economische achtergrond.

Literatuur

- Akkerman, S.F. (2006). *Strangers in dialogue: Academic collaboration across organizational boundaries* (Doctorale dissertatie, Universiteit van Utrecht, 2006).
- Duimel, M. & J. de Haan (2007). *Nieuwe links in het gezin. De digitale leefwereld van tieners en de rol van hun ouders*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.
- De Laat, M. (2006). *Networked learning* (Doctorale dissertatie, Universiteit van Utrecht, 2006).
- Downes, S. (2005). E-learning 2.0. *Elearn magazine*. Binnengehaald op 23 maart, 2006, van <http://elearnmag.org/subpage.cfm?section=articles&article=29-1>
- Howe, N. & W. Strauss (2000). *Millenials rising. The next great generation*. Vintage books, New York.
- Levin, D. & S. Arafeh (2002). *The digital disconnect, the widening gap between internet-savvy students and their schools*. Pew internet & American life project. Binnengehaald op 2 mei, 2006 van http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Schools_Internet_Report.pdf
- Oblinger, D. & J. Oblinger (2005). Is it age or IT: first steps toward understanding the Net-generation, in D. Oblinger & J. Oblinger (ed.), *Educating the Net-Generation*. Educause. Binnengehaald op 6 februari, 2006 van <http://www.educause.edu/IsItAgeorIT%3AFirstStepsTowardUnderstandingtheNetGeneration/6058>
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5). Binnengehaald op 25 januari, 2006 van <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Robben, J. (2007). *Learning environments for the Net-generation learners*. (Master thesis, Universiteit Twente, 2007).
- Tapscott, D. (1998). *Growing up Digital: The Rise of the Net-Generation*. McGraw-Hill, New York.
- Veen, W. & F. Jacobs (2005). *Leren van jongeren. Een literatuuronderzoek naar nieuwe geletterdheid*. Stichting SURF, Utrecht.

Trefwoorden: **Net-generatie • Leeromgeving • ICT-gebruik**

Dr. Martina Meelissen is onderzoeker op het gebied van onderwijseffectiviteit en -evaluatie bij de afdeling Onderwijsorganisatie en -Management, Faculteit Gedragswetenschappen, Universiteit Twente. Ze is gepromoveerd op seksverschillen en ICT in het onderwijs.
E-mail: m.r.m.meelissen@gw.utwente.nl

Joost Robben Msc is als consultant werkzaam bij Stoas Learning en gespecialiseerd in de toepassing van ICT in het leerproces. Hij is onlangs afgestudeerd aan de Universiteit Twente, master Human Resource Development.
E-mail: jrn@stoas.nl

Dr. Ida Wognum was als docent/onderzoeker op het gebied van Human Resource Development verbonden aan de faculteit Gedragswetenschappen van de Universiteit Twente. Zij is gespecialiseerd in vraagstukken rond strategisch, leeftijdsbewust en effectief opleiden en kennisontwikkeling in zowel grote als kleine arbeidsorganisaties.
E-mail: a.a.m.wognum@planet.nl